

UNA INVESTIGACIÓ DEL MUSEU D'ARQUEOLOGIA DE CATALUNYA

Ullastret van ser dues

El subsol de l'Empordà amaga una segona ciutat ibèrica de 50.000 m²

IGNACIO OROVIO, Barcelona

Ullastret són dues. Les últimes investigacions del Museu d'Arqueologia de Catalunya acaben de concloure que la ciutat ibèrica d'Ullastret tenia una germana bessona. Una autèntica ciutat, ben planificada i emmurallada, de la mateixa època i, més sorprenent encara, a només 300 metres de distància, a l'anomenada illa d'en Reixac. Al cor de l'Empordà. Explicació? No n'hi ha, ara per ara.

El lloc es diu illa i no hi ha cap illa, però la toponímia mai no és innocent. El jaciment ocupa el que sempre, fins fa només un segle, va estar envoltat d'aigua. Tota aquesta zona eren llacunes i maresmes, i avui són camps de cultiu.

Fins ara se sabia que en aquesta zona propera al jaciment d'Ullastret —es veu des del turó que ocupa, el turó de Sant Andreu— hi havia restes d'època ibèrica; la zona s'havia excavat des del 1947 i s'hi havien detectat restes de construccions. Hi havia un jaciment d'uns 3.000 m², fins i tot una part de muralla. El que s'ignorava, i que ara sorprèn els arqueòlegs, és que la ciutat que hi va haver allà fa 2.500 anys és quinze vegades més gran: una veritable ciutat de 50.000 m².

Tot el terreny ha estat "radiografiat" mitjançant diversos sistemes de detecció subterrània i ha aparegut la imatge del que hi ha a sota: una nova ciutat fascinant i també un repte arqueològic, encara que ara per ara no estiguin previstes més actuacions. El terreny és públic.

De manera que ara resulta que Ullastret era una dipolis, una ciutat amb dos caps. "Sempre havíem pensat que la illa d'en Reixac era menys important, i ara veiem que no, que tenim dues Ullastret", valora Gabriel de Prado, director del jaciment i un dels descobridors de la ciutat enterrada.

La nova aparició és una ciutat altament poblada, estructurada al voltant d'un carrer principal i

ramificacions diverses cap al perímetre, completament envoltat d'una muralla; se sospita que aquesta muralla devia arribar fins al límit de l'illot, tot i que potser hi havia una espècie de camí de ronda al voltant.

Dins del perímetre urbà han aparegut tres edificis grans, que suggereixen l'existència d'una aristocràcia, o unes elits de govern, i també hi ha minipisos de 20 o 30 m², amb tota seguretat per a les classes treballadores.

A més de la densitat del terreny, els sistemes de detecció revelen on hi va haver focus de calor, de manera que es pot interpretar la ubicació de forns o fogueres, cisternes, canalitzacions, restes animals, ceràmiques... “ Detectem un forn que amb tota seguretat va ser d'ús alimentari i no industrial, perquè els ibers situaven les factories fora de les zones habitades”, explica Roger Sala, arqueòleg de l'empresa SOT Prospecció Arqueològica, un dels impulsors de la investigació.

“A més, veiem que aquí adapten el terreny a les seves necessitats, quan normalment els ibers adapten les seves ciutats el terreny”, apunta Sala. Aquesta segona ciutat d'Ullastret ocupava un petit monticle, d'uns deu metres d'altura màxima, completament envoltat d'un llac. Una passarel·la artificial de terra d'uns 160 metres de llarg unia la ciutat (a través d'una porta a la muralla) amb l'altra riba, just on devien començar les primeres cases de l'actual jaciment d'Ullastret. Tot el terreny va ser anivellat per poder conrear-lo, de manera que avui resulta difícil imaginar-lo com un llac. Per això, el Museu d'Arqueologia va crear una “pel·lícula” en 3D en què ensenya com va haver de ser aquesta zona.

La muralla que envoltava la ciutat és uniforme, d'uns 3 metres d'amplada; la del turó de Sant Andreu és irregular: molt més ampla a la part més vulnerable (de fins a 12 metres entre muralla i fossat) i més estreta als costats que donen a un barranc abrupte, per on era més difícil rebre un atac. Tot i que els romans conqueririen tot el territori.

Els arqueòlegs saben que Ullastret està habitat des del segle VII a.C. Es tractaven de poblats de la cultura del ferro, assentaments de cabanes precàries i poc estructurats. Els orígens de la ciutat ara descoberta se situen cap al 550 aC, i sabem que els grecs van fundar Emporion el 575 aC: són contemporànies. “No podem dir que els grecs venen a il·luminar els ibers, però amb tota seguretat hi ha una influència en la planificació urbanística”, explica De Prado. Tot i que algunes estructures urbanes recorden les de Grècia, en aquesta ciutat no hi apareix res comparable a una àgora, el lloc de reunió pública de l'antiga Grècia.

Aquests resultats acaben de ser publicats en una monografia científica del Museu d'Arqueologia de Catalunya, que va presentar els resultats fa pocs dies en una conferència.

És curiós que els dos assentaments es desenvolupen de manera paral·lela, amb grans edificis de comandament (de fins a 1.000 metres quadrats) i minúsculs habitatges per a la plebs als dos llocs. Hi ha una diferència: a l'illa d'en Reixac no apareixen (ara per ara) espais que semblin destinats al culte religiós. “Però és que aquesta part és una illa i té l'espai limitat”, apunta De Prado. La ciutat de l'illa ocupa unes 5 hectàrees, i la del turó, unes 15. Es calcula, a partir de diferents paràmetres, que al segle IV aC, moment d'apogeu d'aquest lloc, aquí hi podien viure unes 6.000 persones, 4.000 a la ciutat del turó i 2.000 en la de l'illa. En aquest moment, els arqueòlegs detecten algunes reformes urbanístiques, i que alguns edificis grans s'apropien de zones d'ús públic.

No sabem com es deia Ullastret, topònim d'origen posterior, medieval. La ciutat ibèrica de l'Empordà apareix esmentada en textos d'autors romans com “la capital dels indigets”. De Prado té una teoria sobre la nomenclatura: “Alguns arqueòlegs i historiadors no hi estaran d'acord, però m'aventuro a dir que segurament Ullastret era Indika, perquè aquest era el territori dels indiketes o

indigets. Ausa era el dels ausetans, i Cesse o Kesse, el dels cossetans, de manera que si apliquem la mateixa lògica, i atesa la mida d'aquesta ciutat, no podia ser sinó la seva capital”.

Les fonts documentals –autors com Ruf Fest Aviè, Ptolemeu o Estrabó– assenyalen que la capital dels indigets era a prop d' Emporion, i aquí rau la controvèrsia. A prop? Quina distància és “a prop”? Ullastret i Empúries estan a uns 25 quilòmetres de distància, que en aquella època era una jornada sencera de viatge. Però “a prop” d'Empúries no hi ha cap altre jaciment (conegut) que pogués correspondre a Indika.

No és estrany, en una civilització com la ibèrica, la llengua de la qual no s'ha aconseguit desxifrar, que s'ignori el nom o la ubicació de la capital. Passa amb la capital dels cossetans (el territori que va del Garraf fins al sud de Tarragona), que era Cesse, o Kisse, i s'ignora a quin jaciment correspon; possiblement era on hi ha l'actual Tarragona, i va quedar al subsol quan els romans hi van fundar Tarraco.

El moment té una gran importància històrica, perquè els ibers són la primera civilització pròpiament dita de la península Ibèrica. Compleixen tres requisits: planifiquen l'urbanisme dels seus assentaments, tenen escriptura i es regeixen mitjançant una estructura política i territorial. Continuen sent, tot i això, els nostres grans desconeguts.

Font:

Publicat al portal del diari LA VANGUARDIA del 26/02/17

<http://www.lavanguardia.com/encatala/20170226/42321576684/ullastret-van-ser-dues.html>